

ČÁST I

Článek 1

(Vymezení osobní působnosti CRC)

Pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.

Přehled výkladu:

I. Základní principy a kontext

1. Obecně k definici dítěte podle CRC
2. Minimální věková hranice pro možnost pohlavního styku
3. Minimální věková hranice trestní odpovědnosti

II. Otázka ochrany dítěte před narozením

III. Otázka ochrany mladých dospělých

I. Základní principy a kontext

1. Obecně k definici dítěte podle CRC

Článek 1 vymezuje pojem dítěte jako oprávněného subjektu, jemuž náleží základní práva a svobody zakotvené v dalších člancích CRC. Jedná se vůbec o první obdobnou definici, přijatou na mezinárodní úrovni.

Článek 1 tímto vymezuje **osobní působnost CRC**. S ohledem na specifický charakter zvláštní zranitelnosti dítěte je realizace mnoha základních práv a svobod dítěte existenčně závislá na zajištění těchto práv a svobod rodičům dítěte, případně jiným primárním pečovatelům. Tato skutečnost je do některých článků CRC promítnuta explicitně [např. čl. 9 odst. 2, čl. 10, 18, 21 písm. a), 23 odst. 2 a čl. 27 odst. 3], v jiných je obsažena implicitně (např. čl. 11, čl. 22 apod.). Práva rodičů či jiných primárních pečovatelů, vyplývajících z CRC, je však třeba i nadále pojímat především jako práva dítěte, která ve vztahu k těmto osobám působí odvozeně. **Rodiče či jiní primární pečovatelé se tak nikdy nebudou moci dovolávat práv dítěte, garantovaných v CRC, pokud by to mělo vést k nepřiměřenému omezení, či dokonce úplnému popření některého z jiných základních práv a svobod dítěte a vyhovění nároku rodiče by v daném případě odporovalo konceptu nejlepšího zájmu dítěte.**

Článek 1 vymezuje dítě prostřednictvím kombinace věku dítěte a stavu zletilosti dítěte, přičemž v tomto ohledu se dovolává vnitrostátního právního řádu. V souladu se zněním čl. 1 CRC se tak za dítě považuje každá osoba, která v souladu s vnitrostátním právním řádem dosud nenabyla zletilosti, nejdéle však do 18. roku svého věku. Komentovaný článek však doplňují **další články CRC, které pro své účely vymezují okruh oprávněných subjektů samostatně**, v důsledku čehož nemusí jejich osobní působnost vždy zcela odpovídat čl. 1. Nad rámec těchto zvláštních případů vymezení postavení dítěte je však třeba poukázat na skutečnost, že postupem času dochází i v dokumentech UN CRC k postupnému vymizení významu zletilosti nabyté ještě před 18. rokem věku, a to především v situacích, kdy se UN CRC vyjadřuje k pozitivním závazkům státu, spojeným s alokací veřejných zdrojů.

Lze předpokládat, že principem, který stojí v pozadí tohoto vývoje, je uznání zvláštní zranitelnosti dětí, a to zvláště v otázkách životních příležitostí, souvisejících právě s alokací veřejných prostředků, která přímo nesouvisí s formálním uznáním plné svéprávnosti daného člověka, nýbrž daleko více s jeho mládím. Ve svém obecném komentáři č. 19, jehož předmětem je veřejné rozpočtování pro realizaci práv dítěte, UN CRC vymezuje v úvodu pojem „dítě“ a „dětí“ výlučně odkazem na 18. rok věku, a tudíž z dopadu tohoto vymezení nevylučuje ani ty osoby, které nabyly zletilosti (z hlediska českého právního řádu by již bylo případnější hovořit o nabytí plné svéprávnosti) před 18. rokem věku (UN CRC, GC č. 19, 2016, CRC/C/GC/19, odst. 3). I na tyto osoby by tak měla dopadat zvláštní pravidla, která je budou v rámci veřejného rozpočtování výrazným způsobem upřednostňovat, zejména jedná-li se o mladé lidi ve zranitelných situacích, a která UN CRC popsal právě v citovaném obecném komentáři.

Věkovou hranici postavení dítěte specificky upravuje čl. 37 písm. a), který zakazuje, aby za trestné činy spáchané osobami mladšími 18 let byl uložen trest smrti nebo trest odnětí svobody na doživotí bez možnosti propuštění na svobodu, a to i v těch případech, kdy oprávněná osoba nebude již naplňovat definici dítěte podle čl. 1. Článek 37 písm. a) tímto může z hlediska okruhu oprávněných osob překonávat věkovou hranici 18 let, jelikož právo podle čl. 37 písm. a) trvá po celou dospělost oprávněné osoby, pokud ovšem ke spáchání trestného činu došlo před jejím 18. rokem věku. Za trestný čin spáchaný oprávněnou osobou před 18. rokem věku tedy nesmí být uložen trest smrti nebo doživotní trest odnětí svobody bez možnosti propuštění, ani pokud se celé trestní řízení bude konat a odsuzující rozsudek bude vydán až po dovršení 18. roku věku této osoby.

Dále věkovou hranici upravuje čl. 38, který v odst. 2 zavazuje státy, aby učinily všechna proveditelná opatření k zabezpečení toho, aby se osoby, které nedosáhly 15. roku věku, neúčastnily bojových akcí, a v odst. 3 zakotvuje zákaz povolání do svých ozbrojených sil osoby mladší 15 let. Povolávání osoby starších 15 let a mladších 18 let čl. 38 odst. 3 výslovně nezakazuje, avšak zakotvuje pravidlo, v souladu s nímž by přednostně měly být povolávány osoby starší.

Další články CRC vyzývají státy k **úpravě minimální věkové hranice**, aniž by tuto hranici přesně stanovily. V souladu s čl. 32 odst. 2 písm. a) by tak státy měly stanovit nejnížší věkovou hranici nebo hranice pro vstup do zaměstnání a v souladu s čl. 40 odst. 3 písm. a) minimální věkovou hranici trestní odpovědnosti. Hodgkin a Newell poukazují na to, že požadavek zakotvení minimální věkové hranice je implicitně obsažen i v čl. 28 odst. 1 písm. a), a to v povinnosti státu upravit povinné vzdělávání dětí (Hodgkin a Newell, 2007, s. 1).

Hodgkin a Newell rovněž zdůrazňují, že vymezení věkových hranic je velmi komplexní otázkou, jelikož na jedné straně je třeba zajistit odpovídající ochranu dítěte, plně v souladu s jeho zvláštní zranitelností, na straně druhé je však rovněž třeba dbát na to, aby ukotvení věkové hranice dítě nepřiměřeným způsobem neomezovalo při výkonu jeho práv, garantovaných CRC, a to plně v souladu s principem jeho rozvíjejících se schopností. Dovozují tak **obecnou zásadu, v souladu s níž by dolní věkové hranice, jejichž cílem je zajistit ochranu dítěte, jako je např. dolní hranice trestní odpovědnosti, dolní věková hranice pro výkon rizikových prací, dolní věková hranice pro možnost vzetí dítěte do vazby či dolní věková hranice pro možnost zapojení dítěte do ozbrojených konfliktů, měly být stanoveny co možná nejvýše. Naopak dolní věkové hranice, které se vztahují k postupnému nabývání autonomie dítěte a k realizaci jeho občanských práv v souladu**

s rozvíjejícími se schopnostmi dítěte, by měly být upraveny flexibilněji, tak aby umožnily náležitým způsobem zohlednit individuální potřeby konkrétního dítěte a míru jeho vyspělosti (Hodgkin a Newell, 2007, s. 5; více viz výklad k čl. 5).

Tuto zásadu potvrdil i UN CRC ve svém Obecném komentáři č. 20, jehož předmětem byla implementace práv dítěte během dospívání. Výbor zde vyzval smluvní státy CRC, aby „přijaly minimální věkové hranice, které budou v souladu s právem na ochranu, principem nejlepšího zájmu a respektu k rozvíjejícím se schopnostem dospívajících“. Tyto věkové hranice by měly **uznat mj. právo činit rozhodnutí v oblasti poskytování zdravotních služeb a léčby, udělit souhlas s osvojením, rozhodnout o změně jména nebo se obracet na soud v rodinněprávních otázkách**, přičemž právní úprava by vždy měla umožňovat dítěti/dospívajícímu pod stanovenou věkovou hranicí **prokázat dostatečnou míru porozumění pro udělení svobodného souhlasu, anebo naopak vyslovení nesouhlasu**. Výbor výslovně zdůrazňuje, že **by měl být vždy získán dobrovolný a informovaný souhlas dospívajícího se zdravotní léčbou a procedurou**, a to bez ohledu na to, zda je požadován současně souhlas rodiče či opatrovníka. Zároveň uvádí, že právo na přístup k důvěrnému zdravotnímu poradenství bez souhlasu rodiče nebo opatrovníka by mělo být zajištěno všem dospívajícím a nemělo by být předmětem žádné věkové hranice. Naproti tomu, pro uzavření sňatku, rekrutování do ozbrojených složek, zapojení do nebezpečné nebo vykořisťující práce a pro nákup alkoholu a tabáku by měla být podle Výboru zakotvena věková hranice 18 let, a to „s ohledem na stupeň rizika a újmy, které se k těmto jevům váží“ (k tomu viz UN CRC, GC č. 20, 2016, CRC/C/GC/20, odst. 39–40). Stejný přístup lze nalézt též v dokumentech **Interamerické komise pro lidská práva**. Ta ve své tematické zprávě o naplňování práv dítěte věnuje značnou pozornost otázce **postupného rozšiřování prostoru pro realizaci autonomie dítěte**, a to v souladu s jeho **rozvíjejícími se schopnostmi**. Státům doporučuje, aby „zrevidovaly, v přímé konzultaci s dětmi a dospívajícími, všechny zákony vztahující se k právní způsobilosti dětí a dospívajících a jejich způsobilosti autonomně vykonávat svá práva a mít přístup ke službám, zohledňuje princip progresivní autonomie a soulad s právem na ochranu a principem nejlepšího zájmu dítěte (...)“ (IACHR, *Fulfillment of Children's Rights*, 2017, odst. 343). Současně však poukazuje na to, že „právo dětí a dospívajících realizovat v narůstající míře svou autonomii a odpovědnost při rozhodování **nezbavuje státy jejich povinností garantovat jejich ochranu**. Proto by měla být zajištěna rovnováha mezi respektem k rozvíjejícím se schopnostem dospívajících a odpovídající úrovní ochrany“. Interamerická komise pro lidská práva přitom v souvislosti s ochranou dospívajících zmiňuje takové otázky, jaké uvádějí i Hodgkin a Newell, tj. „pokračující ochranu před všemi formami vykořisťování a zneužívání, jako je například stanovení minimální věkové hranice 18 let pro uzavření sňatku, naverbování do ozbrojených složek nebo zapojení do nebezpečných prací“ (IACHR, *Fulfillment of Children's Rights*, 2017, odst. 346). Velmi podobným způsobem je ochrana dospívajících vymezena též v Obecném komentáři UN CRC č. 20 (k tomu viz UN CRC, GC č. 20, 2016, CRC/C/GC/20, odst. 19; více viz výklad k čl. 5).

Ve svých pokynech pro podávání zpráv z roku 1996 UN CRC vymezení tyto oblasti, v nichž sleduje minimální věkovou hranici, a to konkrétně (cit. podle Hodgkin a Newell, 2007, s. 4–5):

- možnost zajistit si právního a zdravotního poradenství bez nutnosti souhlasu rodičů,
- možnost dát informovaný souhlas se zdravotním zákrokem, včetně operace, bez souhlasu rodičů,

- ukončení povinné školní docházky,
- přijetí do zaměstnání, a to včetně možnosti vykonávat rizikové práce, částečný a plný úvazek,
- možnost uzavřít sňatek,
- možnost pohlavního styku,
- možnost dobrovolně se přihlásit k armádním složkám,
- branná povinnost,
- možnost účastnit se bojů,
- trestní odpovědnost,
- zbavení osobní svobody, včetně zadržení, detence a uvěznění, mj. v souvislosti s výkonem spravedlnosti, azylovým řízením, jakož i v souvislosti s umístěním dětí do sociálních a zdravotnických zařízení,
- trest smrti a doživotí,
- možnost podat svědeckou výpověď u soudu, a to v občanskoprávních i trestních případech,
- možnost podávat stížnosti a domáhat se nápravy u soudu a dalších příslušných orgánů bez souhlasu rodičů,
- možnost účastnit se správních a soudních řízení týkajících se dítěte,
- právo udělit souhlas se změnou identity, včetně změny jména, úpravy rodinných vztahů,
- adopce a opatrovnictví,
- právo na přístup k informacím týkajícím se biologické rodiny dítěte,
- právní způsobilost dědit a rozhodovat o majetkových převodech,
- právo zakládat sdružení a vstupovat do sdružení,
- právo zvolit si své náboženství nebo chodit na náboženskou výuku,
- možnost konzumovat alkohol a další regulované látky.

Hodgkin a Newell v souvislosti s vymezeními oblastmi, v nichž jsou státy povinny informovat UN CRC o úpravě minimálních věkových hranic, zdůrazňují, že některé z těchto oblastí, jako je např. právo dítěte vyhledat právní nebo lékařskou pomoc nebo podat stížnost bez souhlasu rodičů anebo vystupovat v roli svědka v soudním nebo správním řízení, mohou být stěžejní pro zajištění ochrany dítěte před násilím v rodině (k tomu viz více výklad k čl. 19), a z tohoto důvodu by zde **žádná minimální věková hranice stanovena být neměla** (Hodgkin a Newell, 2007, s. 5).

2. Minimální věková hranice pro možnost pohlavního styku

Citované pravidlo rozlišující věkové hranice podle toho, zda má být jejich účelem zajištění ochrany, nebo vytvoření širšího prostoru pro realizaci vlastní autonomie dítěte, však není vždy jednoduše aplikovatelné. Například stanovení minimální věkové hranice pro možnost pohlavního styku je současně nástrojem ochrany dítěte i součástí autonomie dítěte. Z tohoto důvodu je třeba hledat takovou věkovou hranici, která je přiměřená potřebám dítěte a která nebude nastavena ani příliš nízko, ani příliš vysoko. UN CRC sám komplexnost předmětné otázky reflektoval ve svém Obecném komentáři č. 20, když uvedl, že smluvní státy CRC by měly vzít na vědomí nezbytnost nalezení rovnováhy mezi ochranou a rozvíjejícím se schopnostmi a definovat přijatelný věk pro nastavování právní věkové hranice pro udělení souhlasu v sexuální oblasti (UN CRC, GC č. 20, 2016, CRC/C/GC/20, odst. 40). K ukotvení věkové hranice pro možnost pohlavního styku dítěte se navíc váže další aspekt,

a to poměrně tradiční trestněprávní postih za pohlavní styk s dětmi pod touto věkovou hranicí. Ústavní soud Jihoafrické republiky přitom dovodil, že **má-li tato právní úprava za následek trestní postih dobrovolného pohlavního styku mezi nezletilými dětmi, je to v rozporu s právem těchto dětí na lidskou důstojnost, na ochranu jejich soukromí, jakož i s jejich právem na zohlednění jejich nejlepšího zájmu jako předního hlediska.** Ústavní soud Jihoafrické republiky poukázal na to, že trestní postih dobrovolného styku mezi dětmi představuje **ponižující a invazivní formu stigmatizace dětí**, v jejímž důsledku se děti zdráhají vyhledat pomoc a podporu a žijí v atmosféře, v níž nemohou svobodně mluvit o pohlavním styku se svými rodiči a jinými důvěrníky. Trestní postih dobrovolného pohlavního styku navíc zvyšuje podíl dětí, které se dostávají do kontaktu se státními institucemi v důsledku chování, které však odpovídá vývojové normě. Není přitom rozhodné, zda orgány činné v trestním řízení mohou v konkrétním případě uplatnit své uvážení a děti pro dobrovolný pohlavní styk nestíhat. Tato možnost uvážení totiž nemůže kompenzovat protiústavní povahu těch ustanovení, která dobrovolný pohlavní styk mezi dětmi kriminalizují (k tomu viz *The Teddy Bear Clinic for Abused Children and Rapcan proti Minister of Justice and Constitutional Development and National Director of Public Prosecutions*, CCT [2013] ZACC 35, nález Ústavního soudu Jihoafrické republiky ze dne 3. 10. 2013).

Podobně UN CRC apeloval na opuštění od kriminalizace dospívajících podobného věku „pro faktické, dobrovolné a nevykořisťovatelské sexuální aktivity“ (UN CRC, GC č. 20, 2016, CRC/C/GC/20, odst. 40). Nutno dodat, že kriminalizaci zde bude namíste chápat nikoli formálně, nýbrž materiálně. Bude tedy pokrývat nejen postih ve formálním systému trestního práva, ale uplatnění jakéhokoli právního systému, dovozuujícího právní odpovědnost dospívajícího za popsané sexuální aktivity (v České republice např. prostřednictvím odpovědnosti za čin jinak trestný).

3. Minimální věková hranice trestní odpovědnosti

Podobně komplikované je rovněž **zakotvení dolní hranice trestní odpovědnosti**. Tato věková hranice je upravována výlučně z důvodu zajištění ochrany dítěte, a proto by měla být stanovena co nejvýše. UN CRC ve svém Obecném komentáři č. 24, vztahujícím se k právům dětí v konfliktu se zákonem, konstatoval, že **dolní věková hranice trestní odpovědnosti by neměla být nižší než 14 let**, přičemž současně zdůraznil, že státy, které v současnosti uplatňují vyšší věkové hranice, by mj. i s oporou o čl. 41 CRC neměly přistupovat k jejich snížení (UN CRC, GC č. 24, 2019, CRC/C/GC/24, odst. 22).

UN CRC se tedy vyslovuje pro zakotvení co **nejvyšší věkové hranice v systému soudnictví ve věcech mládeže**. Je si však současně vědom toho, že účinnost ukotvení vysoké věkové hranice trestní odpovědnosti pro děti přímo závisí na způsobu, jakým je zacházeno s dětmi, které se nacházejí jak nad touto hranicí, tak i pod ní (UN CRC, GC č. 24, 2019, CRC/C/GC/24, odst. 23). Toto konstatování UN CRC lze dát do souvislosti se závěry Interamerické komise pro lidská práva. Ta ve své zprávě k problematice dětí v konfliktu se zákonem na americkém kontinentě poukazuje na to, že děti pod dolní věkovou hranicí trestní odpovědnosti mohou být **fakticky činěny trestně odpovědnými a zbavovány své osobní svobody v „takzvaných ‚ochranných‘ řízeních, která vyúsťují v trestající opatření proti nezletilému“**. Interamerická komise dále zdůrazňuje, že tato řízení často **nejsou vedena způsobem, který by přísně dodržoval záruky spravedlivého procesu** (IACHR, *Juvenile justice and human rights in the Americas*, 2011, odst. 9). Podobné znepokojení

z toho, že děti pod dolní hranicí trestní odpovědnosti mohou být z důvodu porušení norem trestního práva zbavovány své osobní svobody, vyjádřil i UN CRC v návrhu svého Obecného komentáře z roku 2002, který se věnoval přímo problematice dolní hranice trestní odpovědnosti a který nakonec nebyl z důvodu nedosažení konsenzu ve Výboru nikdy přijat. Výbor v této souvislosti nevyločil, že by vůči dětem pod dolní hranicí trestní odpovědnosti nemohla být v případě, že tyto děti poruší normy trestního práva, použita opatření, avšak zdůraznil, že se musí jednat o **taková opatření, která budou zahrnovat sociální služby, pozitivní rozvojové aktivity pro mládež, léčbu a poradenství** [UN CRC, Návrh obecného komentáře k dolní věkové hranici trestní odpovědnosti (2002), odst. 13]. Tento závěr byl vtělen i do Obecného komentáře UN CRC č. 10 k právům dětí v systému soudnictví ve věcech mládeže, přičemž přijetí opatření v reakci na protiprávní jednání dítěte pod dolní věkovou hranicí trestní odpovědnosti bylo ze strany Výboru podmíněno nezbytností a nejlepším zájmem tohoto dítěte (k tomu viz UN CRC, GC č. 10, 2007, CRC/C/GC/10, odst. 31), a též do Obecného komentáře UN CRC č. 24, který Obecný komentář č. 10 nahradil.

V Obecném komentáři č. 24 UN CRC dokonce připustil takovou formu intervence vůči dětem pod dolní hranicí trestní odpovědnosti, která by spočívala v umístění dítěte mimo jeho přirozené prostředí do náhradního prostředí, kterým by mohlo být i pobytové zařízení, a to dokonce „při prvních znacích protiprávního jednání“, které by v případě, že by dítě bylo starší, mohlo být shledáno jako trestný čin. UN CRC označil podobné opatření za „včasnou intervenci“ (UN CRC, GC č. 24, 2019, CRC/C/GC/24, odst. 11). Tyto závěry UN CRC je však třeba kritizovat, jelikož samy o sobě představují právě tu praxi dovozování odpovědnosti dětí pod hlavičkou jejich „ochrany“, o níž hovořila Interamerická komise pro lidská práva ve svých výše citovaných závěrech. Současně se výrazným způsobem rozcházejí s jinými závěry UN CRC, ať již v podobě vymezení přístupu založeného na právech dítěte jakožto základního právně-filozofického východiska celé CRC v Obecném komentáři č. 13 a č. 21 (UN CRC, GC č. 13, 2011, CRC/C/GC/13, odst. 59; UN CRC, GC č. 21, CRC/C/GC/21, odst. 5 a 10–11), či v podobě zcela konkrétně dovozených závěrů k legitimním účelům a podobě opatření náhradní péče, v souladu s nimiž zbavení osobní svobody dítěte nemůže být nikdy považováno za formu jeho ochrany (k tomu viz UN CRC, GC č. 21, 2017, CRC/C/GC/21, odst. 44). V neposlední řadě se tyto závěry UN CRC rozcházejí s jeho vlastními závěry dovozenými ve zcela shodném obecném komentáři v těch jeho částech, které se specificky věnují užití opatření, vyústujících ve zbavení osobní svobody dítěte a v nichž UN CRC velmi důsledně formuluje pravidlo subsidiarity, které spojuje s výjimečností těchto opatření, a to právě z důvodů jejich negativních dopadů na děti, v nichž UN CRC odkazuje na zprávu zvláštního zpravodaje OSN pro právo na zdraví, Dainiuse Pūrase, ke vztahu zbavení osobní svobody a práva na zdraví z roku 2018 (UN CRC, GC č. 24, 2019, CRC/C/GC/24, odst. 82–84). Skutečnost, že na jiném místě stejného obecného komentáře byl UN CRC schopen uvést jako případné opatření pro děti pod dolní hranicí trestní odpovědnosti reagující na jejich protiprávní činnost jejich umístění mimo rodinu, a to i do pobytového zařízení, ačkoliv na jiném místě se UN CRC silně staví proti opatřením zbavujícím osobní svobody děti, které již trestní odpovědnost s ohledem na svůj věk nést mohou, je především výsledkem nedostatečného uchopení samotného pojmu zbavení osobní svobody, stejně jako pojmu odpovědnosti. Tato nedostatečnost je patrná, přihlídneme-li k ustálenému diskurzu, který v současnosti již nepochybuje o tom, že i nucené umístění dítěte do pobytového zařízení za účelem zajištění jeho „ochrany“ je zbavením osobní svobody, dokladem čehož jsou i závěry nedávné Globální studie OSN o dětech zbavených

osobní svobody (k tomu více viz výklad k čl. 37). Stejně tak v současnosti již není pochyb o tom, a to i díky samotným dokumentům UN CRC, především vymezení přístupu založeného na právech dítěte, že je-li dítěti nuceně ukládána nějaká povinnost v návaznosti na jeho vlastní jednání, je daleko přiměřenější nahlížet na celou situaci jako na uplatňování odpovědnosti dítěte než jako na situaci naplňování jeho práv a zajišťování jeho ochrany (k tomu více viz výklad k čl. 3, pokud jde o přístup založený na právech, a k čl. 40, pokud jde o problematiku uplatňování odpovědnosti vůči dětem).

Závěry, dovozené UN CRC v jeho Obecném komentáři č. 24, pokud jde o možnost intervence vůči dětem pod dolní hranicí trestní odpovědnosti, je tedy třeba vnímat jako výrazné vybočení z ustáleného diskurzu i právně-filozofické cesty nastoupené samotným UN CRC. Toto vybočení se stane zjevným, postavíme-li jeho závěry vedle závěrů Interamerické komise pro lidská práva, která konstatovala, že reakce na porušení norem trestního práva dětmi pod dolní věkovou hranicí trestní odpovědnosti „**by neměla vést ke kriminalizaci a trestajícimu opatření, nýbrž spíše k opatření společensko-vzdělávacímu ve světle nejlepšího zájmu dítěte (...)**“, a neměla by vyústit ve zbavení osobní svobody dítěte (IACHR, *Juvenile justice and human rights in the Americas*, 2011, odst. 51 a 55). Interamerická komise pro lidská práva dále poukazuje na to, že i v těch případech, kdy je přijetí takové reakce v nejlepším zájmu dítěte, musí být tato zvláštní opatření **výjimečná, výslovně upravena zákonem a vhodná, nezbytná a přiměřená**, jelikož v opačném případě mohou být posouzena jako svévolná a diskriminační (IACHR, *Juvenile justice and human rights in the Americas*, 2011, odst. 55). Je tedy zřejmé, že opatření, která Interamerická komise pro lidská práva vůči dětem pod dolní hranicí trestní odpovědnosti připouští, budou z hlediska intenzity zásahu do autonomie dítěte i jeho rodiny zcela minimální a rozhodně tedy nebudou moci vyústit v nuceně vytržení dítěte z jeho přirozeného prostředí a jeho umístění do náhradní péče.

Jak Výbor, tak i Interamerická komise pro lidská práva však zdůrazňují, že i ve vztahu k dětem pod dolní věkovou hranicí trestní odpovědnosti musí být **dodrženy mezinárodní standardy soudnictví ve věcech mládeže** [UN CRC, Návrh obecného komentáře k dolní věkové hranici trestní odpovědnosti (2002), odst. 13], respektive záruky spravedlivého procesu [IACHR, *Juvenile justice and human rights in the Americas*, 2011, odst. 51; k dané problematice viz též ESLP, stížnost č. 47152/06 *Blokhin proti Rusku* (Velký senát)].

Bez ohledu na to, jak je v konkrétním státě minimální věková hranice trestní odpovědnosti nastavena, **záruky pro děti v konfliktu se zákonem podle čl. 40 by měly být garantované přinejmenším všem osobám, které se protiprávního činu dopustily před 18. rokem věku** (UN CRC, GC č. 24, 2019, CRC/C/GC/24, odst. 29 a 31; a UN CRC, GC č. 10, 2007, CRC/C/GC/10, odst. 37). Ke stejnému závěru dospěl i britský *High Court of Justice* v případě sedmnáctiletého chlapce, s nímž bylo v trestním řízení, konkrétně při zadržení, zacházeno jako s dospělým a nebylo mu umožněno spojit se se svou matkou. Soud zdůraznil, že ačkoliv je možné, aby s dítětem, kterému je sedmnáct let, bylo zacházeno odlišně, než je zacházeno s mladšími dětmi, musí policie ve svém jednání stále upřednostňovat nejlepší zájem dítěte. **I sedmnáctileté děti jsou stále v systému trestní spravedlnosti zvláště zranitelnými subjekty a tato nerovnost musí být vyvážena zvláštní ochranou, jako je zajištění přítomnosti vhodné dospělé osoby – důvěrníka** [angl. appropriate adult; vice viz *The Queen on the Application of HC (a child, by his litigation friend CC) proti The Secretary of State for the Home Department and Others* (2013) EWHC 982, rozhodnutí *High Court of Justice Queen's Bench Division, Administrative Court*, ze dne 25. 4. 2013].

K citovanému rozhodnutí je přitom třeba uvést, že UN CRC v Obecném komentáři č. 24 kritizoval praxi umožňující vyvést děti, které dosud nedosáhly 18. roku věku, ze systému spravedlnosti pro děti do systému trestní spravedlnosti pro dospělé (UN CRC, GC č. 24, 2019, CRC/C/GC/24, odst. 30). Ve světle uvedeného by tak závěr britského *High Court of Justice*, dovozuující přípustnost odlišného zacházení s dítětem ve věku 17 let oproti mladším (trestně odpovědným) dětem, nemohl obstát (k tomu více viz výklad k čl. 40).

II. Otázka ochrany dítěte před narozením

V souvislosti s definicí dítěte a vymezením osobní působnosti v čl. 1 bývá často řešena otázka počátku dětství, respektive okamžiku, od něž se dítě stává subjektem chráněným CRC. Hodgkin a Newell poukazují v této souvislosti na to, že při přípravě CRC **bylo zcela záměrně upuštěno od jakýchkoli snah rozšířit osobní působnost CRC též na dobu před narozením dítěte, a to z důvodu politické průchodnosti CRC v jednotlivých smluvních státech**. Zdůrazňují však, že v souladu s čl. 41, který připouští, aby státy přistoupily k zakotvení ještě vyššího standardu ochrany základních práv a svobod dítěte, není vyloučeno, aby konkrétní státy přistoupily ve své vnitrostátní praxi k rozšíření definice dítěte i na dobu od jeho početí, jak to učinila např. Argentina (k tomu viz Hodgkin a Newell, 2007, s. 2) či Irsko, pokud jde o právo nenarozeného dítěte na život, tedy právo „být porozen“ [viz *M (Immigration – Rights of Unborn) proti Minister for Justice and Equality & ors* [2018] IESC 14, rozhodnutí Nejvyššího soudu Irska (*the Supreme Court of Ireland*) ze dne 7. 3. 2018].

Závěr o volnosti smluvních států rozšířit osobní působnost čl. 1 i na dobu před početím dítěte však nemůže být zcela jednoznačný, a to ani z pohledu samotné CRC. Není totiž vyloučeno, že **otázka potratu se bude v konkrétním případě týkat nejen dosud nenarozeného dítěte, ale rovněž dalšího dítěte – těhotné dívky**. Nejvyšší soud Spojených států amerických shledal již v roce 1976 právní úpravu bránící dítěti podstoupit potrat bez souhlasu jeho rodičů, za protiústavní (k tomu viz *Planned Parenthood of Central Missouri proti Danforth 428 U. S. 52*, rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států amerických (*Supreme Court of the United States*) ze dne 1. 7. 1976). ESLP dovodil, že z práva člověka na ochranu jeho soukromého života podle čl. 8 EÚLP sice nevyplývá obecné právo na potrat, avšak garantuje právo na potrat z důvodu ochrany zdraví či ochrany psychické pohody těhotné ženy. V případě čtrnáctileté dívky tak konstatoval porušení práva podle čl. 8 EÚLP, k němuž došlo tím, že této dívce nebyl zajištěn účinný přístup ke spolehlivým informacím o dostupnosti zákonného potratu a řízeních, která jsou s ním spojena (k tomu viz ESLP, stížnost č. 57375/08 *P. a S. proti Polsku*). Ke stejným závěrům dospěl i Nejvyšší soud Queenslandu, který vymezil relevantní kritéria pro rozhodování o zákonnosti potratu v případě, že těhotná žena je nezletilá, přičemž zdůraznil, že v těchto otázkách je třeba se zabývat nejlepším zájmem dítěte – těhotné dívky, nikoli nenarozeného dítěte [k tomu viz *Central Queensland Hospital and Health Service proti Q (2016) QSC 89*, rozhodnutí Nejvyššího soudu Queenslandu (*Supreme Court of Queensland*) ze dne 26. 4. 2016].

Ještě přísnější standard ochrany z hlediska práva ženy na potrat vyplývá z CEDAW z roku 1976, která v čl. 12 odst. 1 garantuje mj. právo žen na přístup ke zdravotním službám, včetně těch, jež se vztahují k plánování rodiny. UN CEDAW vyzval smluvní státy k upuštění od kriminalizace žen, které podstoupily potrat [UN CEDAW, GC č. 24, 1999, odst. 31 c)]. Nejsilnější standard ochrany žen, včetně nezletilých dívek, však v otázkách potratu

formuloval Výbor OSN pro hospodářská, sociální a kulturní práva, který smluvní státy vyzval k **liberalizaci jejich restriktivních potratových předpisů, zajištění přístupu pro ženy a dívky k bezpečným službám, zajišťujícím potrat, a kvalitní popotratové péči, včetně náležitého vzdělání poskytovatelů zdravotních služeb, a k respektování práva ženy učinit autonomní rozhodnutí týkající se její sexuality a jejího reprodukčního zdraví** (k tomu viz UN CESCR, GC č. 22, 2016, E/C.12/GC/22, odst. 28).

O právu dívek na přístup ke službám souvisejícím s plánováním rodiny, a to včetně služeb zajišťujících bezpečný potrat, vyplývajícím z práva dítěte na zdraví a ze zákazu diskriminace na základě pohlaví hovoří i UN CRC v Obecném komentáři k naplňování práv dítěte v průběhu dospívání č. 20. Výbor pro práva dítěte v návrhu citovaného obecného komentáře proto vyzývá smluvní státy k dekriminálnímu potratu, zajištění přístupu dívek k bezpečnému potratu, revizi legislativy tak, aby zaručovala těhotným dospívajícím zohlednění jejich nejlepšího zájmu a respektu k názorům těhotných dospívajících při rozhodování o potratu (k tomu viz UN CRC, GC č. 20, 2016, CRC/C/GC/20, odst. 60). Podobně zvláštní zpravodaj pro právo na zdraví, Dainius Pūras, vyjádřil ve své tematické zprávě k právu na zdraví dospívajících silnou podporu státům při dekriminálnímu potratu a přijímání opatření, která by dospívajícím dívkám zajistila přístup k právním a bezpečným potratovým službám. Zvláštní zpravodaj poukázal na to, že kriminalizace potratů vyúsťuje ve vysoký počet úmrtí, má špatné dopady na psychické i fyzické zdraví, zasahuje do důstojnosti a vede k porušení závazků státu garantovat právo na zdraví dospívajícím dívkám (A/HRC/32/32, 2016, odst. 92).

Je přitom vhodné poukázat, že jak oba výbory OSN, tak i zvláštní zpravodaj OSN pro právo na zdraví formulovali citované závěry **jako součást obecného práva na zdraví**, jak jej specificky ve vztahu k dětem garantuje i čl. 24. V souvislosti s nimi by tak nemělo být nezbytné odkazovat se na vyšší standard ochrany podle čl. 41, vyplývající z CEDAW a z ICESCR, jelikož tyto závazky jsou vlastní součástí CRC (k tomu viz též UN CRC, GC č. 15, 2013, CRC/C/GC/15). V případě uznání nenarozeného dítěte jako oprávněného subjektu ve smyslu CRC za situace, kdy by těhotnou ženou byla nezletilá dívka jako další oprávněný subjekt podle čl. 1, by však závazkům vyplývajícím z čl. 24 bylo možné v některých případech dostát **jedine za cenu relativizace práva dítěte, konkrétně práva nenarozeného dítěte, na zachování života podle čl. 6 odst. 1**.

V souvislosti s možností chránit základní práva a svobody dosud nenarozeného dítěte je vhodné zmínit též rozhodnutí Nejvyššího soudu Kanady, které se předmětnou otázkou nezabývalo pouze v kontextu práva nenarozeného dítěte na život, nýbrž v **širším kontextu pravomoci státu autoritativně intervenovat vůči těhotné ženě a omezit ji na jejích základních právech z důvodu zajišťování ochrany práv a oprávněných zájmů nenarozeného dítěte ve smyslu uplatnění doktríny *parens patriae***. Předmětné rozhodnutí bylo vydáno v případě těhotné ženy, která i v průběhu těhotenství užívala návykové látky, což s sebou neslo poměrně značnou pravděpodobnost vývojového poškození plodu. Příslušné kanadské orgány tak přistoupily k detenci této ženy. Nejvyšší soud Kanady však shledal, že **podobné uplatňování doktríny *parens patriae* je nepřijatelné, jelikož nepřiměřeným způsobem zasahuje do základních práv těhotné ženy**. Zdůraznil, že důvody, pro které je možné člověka zbavit osobní svobody, musí být drženy na nezbytně nutném minimu, přičemž současně poukázal na to, že podobný přístup orgánů veřejné moci by s sebou mohl přinášet paradoxní účinky, jelikož by snižoval možnosti i motivaci těhotných žen vyhledat pomoc, a tudíž by v konečném důsledku mohl vést k vyšší úmrtnosti plodů [*Winnipeg*

Child and Family Services (Northwest Area) proti G. (D. F.) [1997] 3 S.C.R. 925, rozsudek Nejvyššího soudu Kanady (*the Supreme Court of Canada*) ze dne 31. 10. 1997].

Ve světle uvedeného tak lze koncepci, na níž je CRC vystavena a v souladu s níž dítě nabývá svých práv garantovaných v CRC až okamžikem svého narození, považovat za správnou a z pohledu všech závazků vyplývajících z CRC rovněž za jedinou možnou.

Jedinou výjimkou v tomto ohledu může být ochrana práva na život a zdraví dosud nenarozeného dítěte **v průběhu porodu**. Otázkou právního postavení dosud nenarozeného dítěte v průběhu porodu se zabýval jak ESLP, tak Ústavní soud ČR. Evropský soud shledal, že ochrana zdraví a bezpečí novorozence během porodu je ochranou práv jiných podle čl. 8 odst. 2 EÚLP, tj. představuje legitimní důvod zásahu do práva člověka na ochranu jeho soukromého života (k tomu viz, ESLP, stížnosti č. 28859/11 a 28473/12, *Dubská a Krejzová proti České republice*, odst. 86). Ústavní soud ČR pak s oporou o tyto závěry shledal, že ochrana života a zdraví nenarozeného dítěte během porodu může představovat legitimní důvod pro zásah do tělesné integrity rodící ženy, když dovedl, že „lze stěží akceptovat, že by v těchto výjimečných situacích mělo dítě v průběhu porodu zůstat zcela bez právní ochrany. Takový závěr by byl v rozporu s čl. 6 odst. 1 Listiny, podle kterého je lidský život hoden ochrany již před narozením“. Ústavní soud ČR současně zdůraznil, že i při ochraně života dosud nenarozeného dítěte během porodu za cenu zásahu do tělesné integrity rodící ženy je třeba důsledně zachovávat princip proporcionality zásahu (I. ÚS 1565/14).

III. Otázka ochrany mladých dospělých

Vedle otázky počátku dětství ve smyslu čl. 1 je rovněž významná otázka jeho konce. Z výše uvedeného vyplynulo, že některá práva garantovaná CRC mohou vymezením okruhu oprávněných osob přesahovat definici dítěte podle čl. 1, a to především v těch otázkách, které souvisí s výkonem trestní spravedlnosti, účastí dítěte v ozbrojených silách a ozbrojených konfliktech.

V českém i slovenském prostředí a obecně v evropském prostředí bude právě v otázce vymezení ukončení dětství velmi významný čl. 41, který vyjadřuje respekt k jakémukoli vyššímu standardu ochrany, vyplývajícímu z vnitrostátního právního řádu či jiných mezinárodních úmluv, které daný smluvní stát ratifikoval. Je totiž zřejmé, že **zvláštní zranitelnost vztahující se k dětství dítě ztrácí postupně, přičemž tento proces je u každého člověka individuální**. Vymezení ztráty této zvláštní zranitelnosti prostřednictvím jednoho konkrétního okamžiku v životě člověka, ať již jím je udalost, s níž konkrétní právní řád spojuje nabytí zletilosti (např. uzavření sňatku), či nabytí stanoveného věku, bude vždy velmi **arbitrární**. Především pro evropský společenský kontext je typické, že zvláštní zranitelnost mladých dospělých, kteří jsou ve věku blízkému 18. či dokonce 20. roku věku, se od zvláštní zranitelnosti dospívajících blížících se 18. roku věku příliš neliší, a to především pokud jde o míru životních zkušeností, jakož i stav materiální závislosti na jiných osobách. Velmi zranitelní jsou mladí dospělí, kteří nabyli zletilosti nebo 18. roku věku v náhradní péči (k tomu více viz výklad k čl. 20).

Článek 1 žádnou výjimku z 18. roku věku neupravuje a je otázkou, zda by totožnost faktického stavu zvláštní zranitelnosti mladého dospělého se zvláštní zranitelností dítěte umožňovala, navzdory poměrně rigidní formulaci čl. 1, výkladem dovést aplikaci CRC i na tuto skupinu oprávněných subjektů. Tato otázka zůstává otevřená a živá. Čím dál častěji

zaznívají hlasy, a to především v kontextu zvláštní ochrany dětí, které jsou zbaveny péče své přirozené rodiny, které poukazují na blízkost zvláštní zranitelnosti mladých dospělých se zvláštní zranitelností v podobě a z důvodu dětství, čímž nepřímou reflektují právě onu výše zmíněnou arbitrarnost věkové hranice 18 let. Jejich příkladem jsou např. závěry UN CRC v jeho Obecném komentáři č. 21 z roku 2017 k dětem ulice. Výbor totiž v tomto komentáři zdůraznil, že „státy by se měly zavázat k naplňování lidských práv nad rámec dětství“ a „měly by zajistit návazné mechanismy pro děti v zařízeních náhradní péče a děti ulice při jejich přechodu do dospělosti ve věku 18 let s cílem vyvarovat se náhlého ukončení podpory a služeb“ (k tomu viz UN CRC, GC č. 21, 2017, CRC/C/GC/21, odst. 16).

Zcela jistě se však z hlediska ochrany mladých dospělých bude možné odkázat v souladu s čl. 41 na vnitrostátní právní řád, jakož i na jiné mezinárodní úmluvy. Je přitom vhodné zdůraznit, že sama CRC neupravuje práva, která by nebylo možné dovodit též z obecných mezinárodních úmluv o lidských právech a základních svobodách, nýbrž **tato práva pouze konkretizuje pro specifický kontext zvláštní zranitelnosti dítěte**. Bez ohledu na to, zda v konkrétním případě bude možné dovodit rozšíření osobní působnosti CRC, či nikoli, tak v případě mladých dospělých, jejichž faktická situace zvláštní zranitelnosti se neliší od zvláštní zranitelnosti dětí, **bude třeba vykládat příslušná ustanovení obecných lidskoprávních dokumentů plně v duchu CRC a v ní konkretizovaných principů a pravidel**.

Judikatura:

K ochraně práva dosud nenarozeného dítěte na život a zdraví v průběhu porodu

■ 80. I když zpravidla nedochází ke konfliktu mezi rodičkou a jejím dítětem, neboť jsou to právě matky, kterým nejlepší zájem jejich dítěte leží primárně na srdci, přesto ve výjimečných případech ke konfliktu docházet může (srovnej obdobný postřeh Evropského soudu pro lidská práva ve věci Dubská a Krejzová proti České republice ze dne 11. 12. 2014 č. 28859/11, § 94). Lze stěží akceptovat, že by v těchto výjimečných situacích mělo dítě v průběhu porodu zůstat zcela bez právní ochrany. Takový závěr by byl v rozporu s čl. 6 odst. 1 Listiny, podle kterého je lidský život hoděn ochrany již před narozením. Právní řád v jiných oblastech považuje plod před narozením za hoděn ochrany. Nenarozené dítě za určitých okolností například chrání i trestní právo bez ohledu na vůli matky (viz trestné činy proti těhotenství ženy - § 160 a následující trestního zákoníku). Nutno je také reflektovat, že podle judikatury ESLP k čl. 8 Úmluvy je ochrana dosud nenarozeného dítěte legitimním zájmem, i když ne nutně pod pojmem „práva jiných“, neboť to by mohlo implikovat, že nenarozené dítě je subjektem práv v Úmluvě (viz rozsudek velkého senátu ve věci A, B a C proti Irsku ze dne 16. 12. 2010 č. 25579/05, § 227-228). Proto podle Ústavního soudu, i kdyby dosud nenarozené dítě nebylo subjektem základních práv, přesto je ochrana života a zdraví dítěte v průběhu porodu ústavním pořádkem chráněným statkem. (...) 83. V situaci, kdy se omezují základní práva matky z důvodu ochrany života a zdraví dítěte, je také nutno trvat na tom, aby takový zásah byl přiměřený. Jak vyplývá z ustálené judikatury Ústavního soudu, zásah bude proporcionální, pokud splní následující tři kritéria [viz nálezy sp. zn. Pl. ÚS 31/13 ze dne 10. 7. 2014 (N 138/74 SbNU 141; 162/2014 Sb.), bod 41; nálezy sp. zn. Pl. ÚS 37/11 ze dne 30. 7. 2013 (N 136/70 SbNU 263; 299/2013 Sb.), bod 59; nálezy sp. zn. Pl. ÚS 24/10 ze dne 22. 3. 2011 (N 52/60 SbNU 625; 94/2011 Sb.), bod 37; a řada dalších]. (...) 84. V dané věci je tedy nutno vážit zájmy rodičky na ochraně její fyzické integrity a zájmy nenarozeného dítěte na životě a zdraví. právo rodič matky na nedotknutelnost její osoby tedy v ústavněprávní rovině omezit lze, za předpokladu, že je skutečně (alespoň s vysokou pravděpodobností) život a zdraví plodu bezprostředně ohrožen a provedené zákroky přiměřené sledovanému účelu záchraně života a zdraví nenarozeného dítěte.“ (nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 2. 3. 2015, sp. zn. I. ÚS 1565/14)

Zahraniční judikatura:**K ochraně dítěte před narozením**

■ 51. Právo ve své stávající podobě je jasné: soudy nemají pravomoci *parens patriae* (pozn. autorky: *pravomoc přijmout opatření za účelem ochrany dítěte*) nebo opatrovnické pravomoci nad nenarozeným dítětem. Toto je právo Evropského společenství, Velké Británie a Kanady. V Kanadě všechny soudy, které se zabývaly stejnou otázkou jako v tomto případě, odmítly argument, že by se pravomoc soudu vycházející z *parens patriae* vztahovala rovněž na nenarozené děti. Ve věci *Re A.* (1990), 28 R. F. L. (3d) (Ont. U. F. C.), orgán ochrany dítěte v Hamilton-Wentworth podal návrh na vydání příkazu k dohledu, jímž chtěl zajistit, že těhotná žena vyhledá předporodní péči, kterou považoval za nutnou pro blaho plodu. Soudce Steinberh dospěl k závěru, že zákon o službách pro dítě a rodinu (*Child and Family Services Act*) S. O. 1984, c. 55, nezakládá žádnou pravomoc k přijetí takového příkazu, přičemž se zabýval otázkou, zda pravomoc *parens patriae* umožňuje vynutit zbavení osobní svobody těhotné ženy za účelem ochrany jejího plodu. Konstatoval, že [pravomoc *parens patriae*] natolik široká není. Na s. 298 uvedl, že: Základním smyslem pravomoci *parens patriae* je oprávnění soudu činit kroky za účelem ochrany dítěte nebo plodu namísto rodiče. Ale v tomto případě je dítě fakticky uvnitř své matky. Je proto nemožné přijmout opatření za účelem ochrany dítěte bez toho, aniž by nutně matka byla, a to případně i prostřednictvím omezení, bylo-li by to nutné, podstoupit zdravotní zákrok nebo jiné procesy proti své vůli. Věřím, že pravomoc *parens patriae* není dostatečně široká tak, že by zahrnovala nucené zbavení osobní svobody rodiče jako předpoklad jejího výkonu. I pokud by tomu tak bylo, soud by měl být velmi obezřetný, pokud jde o výkon jeho pravomoci v takových případech, jelikož jejich rutinní výkon by mohl pravděpodobně vést k některé formě porušení práv těhotných matek. (...) 52. Anglický odvolací soud (*English Court of Appeal*) zaujal stejné stanovisko: *Re F (in utero)*, výše. Místní orgán se domáhal vydání opatrovnického příkazu nad nenarozeným dítětem vážně mentálně postižené ženy s ohledem na to, že se toulala a v některých obdobích byla nezvěstná. V samostatných rozhodnutích se všichni členové soudu shodli, že opatrovnická pravomoc nemůže být využita požadovaným způsobem. Soudce May zdůraznil dopad, který by takový příkaz měl na svobodu těhotné ženy a neslučitelnost opatrovnického příkazu s těmito zájmy (na s. 194): V opatrovnickém řízení vykonává soud rodičovskou pravomoc, v jejímž rámci je nejvyšším hlediskem blaho dítěte. Avšak v případě nenarozeného dítěte by jakýkoli příkaz, který by soud mohl přijmout, měl dopad též na matku. Proto by zde v první řadě musel existovat příkaz, který by místní orgán opravňoval nalezení matky. Poté možné příkaz, že by měla žít na určitém místě a pravděpodobně navštěvovat určitou nemocnici. Všechny z těchto [příkazů] by omezovaly svobodu matky. Navíc by se mohly objevit zdravotní problémy, které by bylo potřeba řešit: matka si může přát jeden postup, avšak v zájmu dítěte by mohl být alternativní postup. Dokud se dítě fakticky nenarodí, musí nutně existovat inherentní neslučitelnost mezi jakýmkoli plánovaným výkonem opatrovnických pravomocí a právy a blahem matky. Soudce May dovedl čtyři důvody pro omezení pravomoci soudu pouze na narozené děti. Zaprvé, plod nenabývá právní osobnosti, dokud se nenarodí, a proto by vydání příkazu odporovalo tomuto principu (...). Za druhé, aplikovat princip, že zájmy dítěte musí převážet, by nastolilo konflikt mezi existujícími právními zájmy matky a zájmy nenarozeného dítěte. Za třetí, jakýkoli příkaz v zájmu nenarozeného dítěte by byl proti matce těžko vynutitelný. A konečně konstatoval, že podle zákona o Nejvyšším soudu (*Supreme Court Act*) z roku 1981 může soud přijímat příkazy pouze ve vztahu k „nezletilým“ a ve světle zákona o reformě rodinného práva (*Family Law Reform Act*) z roku 1969 může být „nezletilým“ pouze osoba ve smyslu toho, kdo se narodil. [*Winnipeg Child and Family Services (Northwest Area) proti G. (D. F.) (1997) 3 S. C. R. 925, rozhodnutí Nejvyššího soudu Kanady (Supreme Court of Canada) ze dne 31. 10. 1997*]

K osobnímu rozsahu zvláštní ochrany dětí v trestním řízení s ohledem na věk dítěte

■ 93. (...) pokud je se sedmnáctiletými zacházeno stejně jako s dospělými, je právem policie, jak tomu bylo i v tomto případě, odmítnout kontakt mezi sedmnáctiletým zadrženým a jeho rodičem nebo důvěrníkem. To lze jen stěží považovat za příznivý vstup sedmnáctiletého do systému trestní spravedlnosti. [Tento přístup] pouze zvyšuje zranitelnost sedmnáctiletého ve střetu se zastrahujícími

systémem trestní spravedlnosti. Podkopává vlastní účel soudnictví ve věcech mládeže, k němuž by měl směřovat. 94. Tento případ ukazuje, jak zranitelný sedmnáctiletý člověk může být. Pokud je s ním zacházeno jako s dospělým, není mu podáno žádné vysvětlení toho, jak významné je zajistit si právní pomoc. Mnoho sedmnáctiletých nevěří tomu, že potřebují jakoukoli pomoc. Vykazují všechny znaky mladistvé arogance, s níž jsou obeznámeni právě jejich rodiče. Tím spíše potřebují pomoc a podporu od někoho, s nímž jsou si blízcí. Pokud je cílem jakékoli politiky vztahující se k sedmnáctiletým posilovat význam rodinných vazeb a rozvoj člověka v odpovědného dospělého s pomocí odpovědného rodiče, lze jen stěží dovozovat, co jiného sledují svou úpravou zacházení se sedmnáctiletými jako s dospělými trestní zákoník jiného než tento cíl podkopávat. [*The Queen on the Application of HC (a child, by his litigation friend CC) proti The Secretary of State for the Home Department and Others (2013) EWHC 982, rozhodnutí High Court of Justice Queen's Bench Division, Administrative Court, ze dne 25. 4. 2013*]

Citovaná rozhodnutí:

a) České republiky

nález ÚS ČR ze dne 2. 3. 2015, sp. zn. I. ÚS 1565/14

b) Evropského soudu pro lidská práva

P. a S. proti Polsku, rozsudek ze dne 16. 7. 2002, stížnost č. 56547/00, – *Blokhin proti Rusku*, rozsudek ze dne 23. 3. 2016 (Velký senát), stížnost č. 47152/06

c) Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku

The Queen on the Application of HC (a child, by his litigation friend CC) proti The Secretary of State for the Home Department and Others [2013] EWHC 982, rozhodnutí *High Court of Justice Queen's Bench Division, Administrative Court*, ze dne 25. 4. 2013

d) Irské republiky

M (Immigration – Rights of Unborn) proti Minister for Justice and Equality & ors [2018] IESC 14, rozhodnutí Nejvyššího soudu Irsku (*the Supreme Court of Ireland*) ze dne 7. 3. 2018

e) Spojených států amerických

Planned Parenthood of Central Missouri proti Danforth 428 U. S. 52, rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států amerických (*Supreme Court of United States*) ze dne 1. 7. 1976

f) Kanady

Winnipeg Child and Family Services (Northwest Area) proti G. (D. F.) [1997] 3 S. C. R. 925, rozhodnutí Nejvyššího soudu Kanady (*Supreme Court of Canada*) ze dne 31. 10. 1997

g) Austrálie

Central Queensland Hospital and Health Service proti Q [2016] QSC 89, rozhodnutí Nejvyššího soudu Queenslandu (*Supreme Court of Queensland*) ze dne 26. 4. 2016

h) Jihoafrické republiky

The Teddy Bear Clinic for Abused Children and Rapcan proti Minister of Justice and Constitutional Development and National Director of Public Prosecutions, CCT [2013] ZACC 35, nález Ústavního soudu Jihoafrické republiky ze dne 3. 10. 2013

Související ustanovení:

čl. 20 – zvláštní ochrana dětí zbavených péče své přirozené rodiny, čl. 37 písm. a) – zákaz mučení a jiného krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání, uložení trestu smrti a trestu odnětí svobody na doživotí, čl. 38 – závazek uznávat a zabezpečovat dodržování norem mezinárodního humanitárního práva [1], přímá účast dětí v bojových akcích [2], povolávání dětí do ozbrojených sil [3], ochrana dětí postižených konfliktem [4]